

DIDACTIC UNIT 2

Trudne wybory

Collaboration

Gimnazjum nr 9 im. Jana Pawła II, Sosnowiec, Poland

2014-2017

TABLE OF CONTENTS

1. INTRODUCTION.....	2
2. BIOGRAPHY RATIONALE	11
3. HISTORICAL BACKGROUND	12
4. BIOGRAPHY	13
5. ACTIVITIES.....	14
ACTIVITY 1:	14
ACTIVITY 2:	14
ACTIVITY 3:	15
ACTIVITY 4:	15
ACTIVITY 5:	16
ACTIVITY 6:	17
ACTIVITY 7:	18
ACTIVITY 8:	18
ACTIVITY 9:	18
Bibliography and other resources:.....	20
AUTHORS	22

1. INTRODUCTION

Title

Trudne wybory.

Grades addressed

15 - 17 lat.

Duration

Czas trwania będzie zależał od zaangażowania uczniów, posiadanej przez uczniów wiedzy oraz czasu jaki nauczyciel jest w stanie poświęcić na przeprowadzenie lekcji.

Sources

Biografia Mojżesza Merina – prezentacja PowerPoint, kalendarium wydarzeń prowadzących do eksterminacji Żydów – załącznik 1, pytania do biografii – załącznik 2, drzewko decyzyjne – załącznik 3, definicje postaw ludzi wobec Holokaustu – załącznik 4.

Załącznik 1

Polityka Nazistów wobec Żydów

1933 - Zwycięstwo Narodowosocjalistycznej Niemieckiej Partii Robotniczej w demokratycznych wyborach do Reichstagu, objęcie przez Hitlera urzędu kanclerza Rzeszy, jako konsekwencja kryzysu gospodarczego z lat 1929-1933, masowego bezrobocia, społecznych niepokojów, powszechnego rozczarowania systemem demokratycznym w obliczu kryzysu.

1934 – Hilter przejął funkcję prezydenta oraz przyjął tytuł Wodza i Kanclerza Rzeszy. Dojście do władzy Hitlera zbiegło się z końcem wielkiego kryzysu.

1935 – Uchwalenie Ustaw Norymberskich, na mocy których Żydzi i Cyganie zostali pozbawieni praw obywatelskich

1938 – pogromy Żydów niemieckich i austriackich podczas tzw. „Nocy Kryształowej”

Styczeń 1939 - przemówienie Hitlera, zapowiadające, że przyszła wojna będzie oznaczała unicestwienie Żydów

Wrzesień 1939 – Napaść na Polskę, specjalne oddziały niemieckie zatrzymują i mordują Polaków i Żydów. Działania mające na celu antagonizowanie Polaków i Żydów wykorzystujące środki propagandowe i przymus administracyjny.

21 września 1939 – Instrukcja Reinharda Heydricha dla grup operacyjnych Policji Bezpieczeństwa w sprawie przeprowadzania we wzmożonym tempie koncentracji Żydów w większych miastach, przez które przebiegają linie kolejowe.

26 października 1939 - Rozporządzenie Generalnego Gubernatora Hansa Franka w sprawie przymusu pracy dla ludności żydowskiej. Żydzi w wieku od 14 (później od 12) roku życia do 60 lat zmuszani byli do ciężkiej pracy fizycznej. Polaków obowiązywał podobny przymus od 16 roku życia.

Od 1 grudnia 1939 – nakaz oznakowania gwiazdą Dawida ludności żydowskiej od 10 roku życia na całym terenie Generalnego Gubernatorstwa.

- Pozbawianie Żydów majątku
- Zakaz zmiany miejsca zamieszkania, przebywania w niektórych dzielnicach miasta, korzystania z komunikacji publicznej
- Zmuszanie społeczności żydowskiej do płacenia specjalnych opłat i surowych kontrybucji.

Przełom 1939 i 1940 – Tworzenie gett na terenach okupowanych. Tworząc getta Niemcy odwołali się do starej tradycji getta żydowskiego istniejącego w średniowiecznych miastach. Getta miały służyć całkowitej izolacji Żydów od ludności aryjskiej. Od początku okupacji hitlerowskiej stanowiły jeden z głównych instrumentów wyniszczenia ludności żydowskiej. Groźnym i skutecznym czynnikiem izolacji Żydów był system represyjny polegający na karaniu śmiercią Żydów złapanych bez przepustki po aryjskiej stronie oraz Polaków udzielających im jakiegokolwiek pomocy.

Od jesieni 1941 – Niemcy zaczęli przywozić Żydów z Europy zachodniej. Większość deportowanych Żydów była zaraz po przyjeździe rozstrzeliwana.

Wrzesień 1941 – Po raz pierwszy użyto komory gazowe zainstalowane w samochodach ciężarowych do eksterminacji ludności żydowskiej. Były one bardziej efektywne niż strzelanie w tył głowy, sposób stosowany dotychczas, nie wymagały kontaktu fizycznego między oprawcą i

ofiara, przez co akt mordowania ludzi nie miał negatywnych konsekwencji psychicznych dla oprawców.

Jesień 1941 – zapada decyzja o ostatecznym rozwiązaniu kwestii żydowskiej

Przełom 1941 i 1942 – Powstają ośrodki natychmiastowej zagłady ludności żydowskiej w Chełmnie, Treblince, Sobiborze, Bełżcu, Oświęcimiu (Auschwitz II – Birkenau) i na Majdanku w Lublinie.

20 stycznia 1942 – Konferencja w Wannsee poświęcona koordynacji działań zmierzających do realizacji ostatecznego rozstrzygnięcia kwestii żydowskiej. Ustalenia konferencji stanowiły podstawę masowych deportacji ludności żydowskiej do obozów zagłady oraz dalszej rozbudowy aparatu ludobójstwa.

Wiosna 1942 – jesień 1943 - „Akcja Reinhardt” – niemiecka nazwa akcji likwidacji gett i deportacji Żydów do ośrodków zagłady oraz rabunek mienia, realizowana na terenie Generalnego Gubernatorstwa.

Judenraty

Po wkroczeniu na ziemie polskie Naziści natychmiast wykorzystali istniejące struktury gmin do stworzenia Judenratów, czyli swoistych samorządów stworzonych ze starszych gminy, osób cieszących się autorytetem w środowisku miejscowym. W rozkazie z 21 września 1939r. określono charakter i zakres kompetencji żydowskich władz w getcie, które uczyniono bezpośrednio odpowiedzialnymi za wykonywanie wszystkich poleceń władz niemieckich.

W przeciwieństwie do przedwojennych zarządów gmin wyznaniowych, które miały status samorządu religijnego, Judenraty nie pełniły funkcji samorządowych. Były instytucjami o charakterze administracyjnym, powołanymi do wykonywania rozkazów niemieckich.

Obowiązki Judenratów:

- Odpowiedzialność za dokładne i terminowe wykonanie wszelkich wydanych lub wydawanych poleceń
- Przeprowadzanie w swoich rejonach pomocniczego spisu ludności żydowskiej

- Odpowiedzialność za ewakuację Żydów z prowincji
- Dostarczanie odpowiednich pomieszczeń Żydom przybywającym z prowincji
- Żywienie Żydów w czasie transportowania do miast
- Zbiórka podatków i wyznaczanych przez Niemców kontrybucji
- Utrzymywanie instytucji pomocy społecznej – szpitali, sierocińców, tanich stołówek, domów starców
- Dostarczanie robotników żydowskich, zatrudnianych w przedsiębiorstwach niemieckich usytuowanych poza terenem getta
- Organizacja Żydowskiej Służby Porządkowej, która miała za zadanie wykonywanie rozporządzeń Judenratu, utrzymywanie porządku w getcie, w okresie likwidacji gett wykonywanie zarządzeń niemieckich.

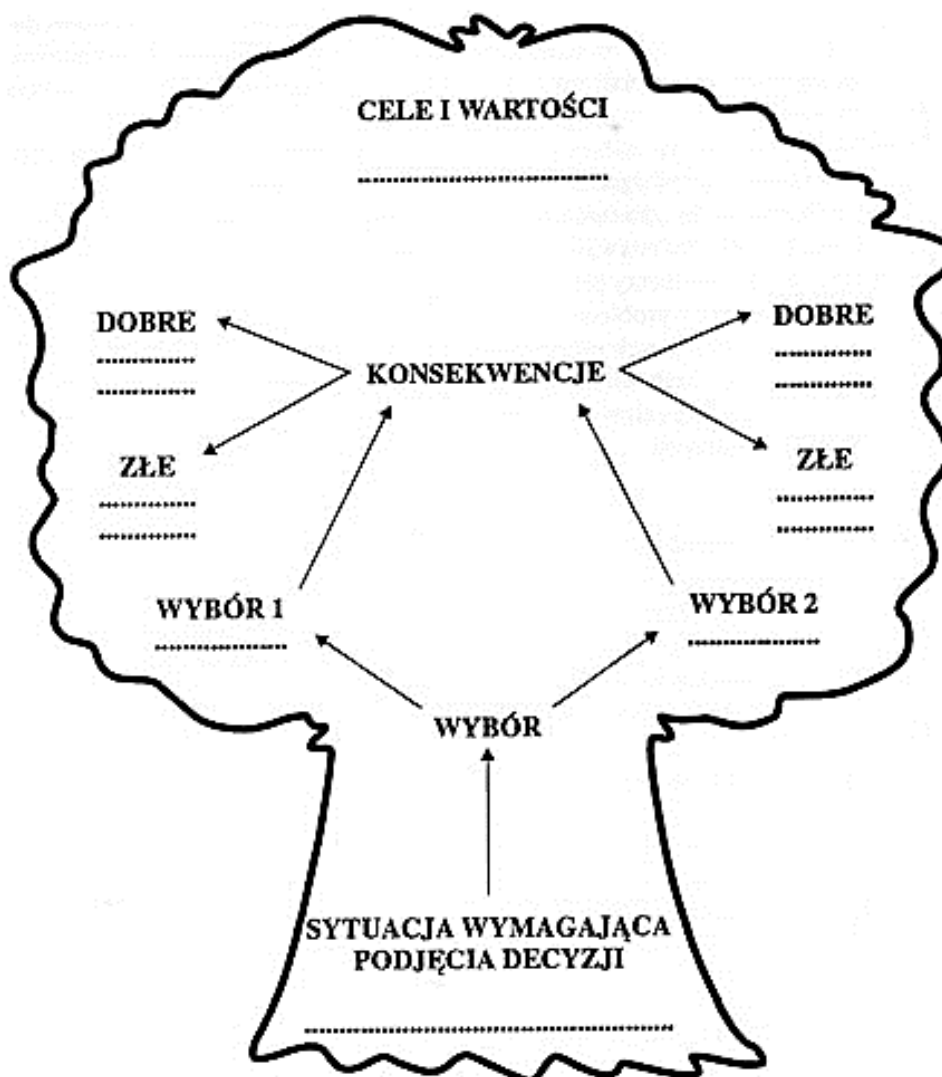
Załącznik 2

Pytania do tekstu:

1. W jaki sposób przedstawiony jest bohater?
2. Jaki język jest użyty i jak wpływa to na twoje postrzeganie bohatera?
3. Jak wybór faktów wpływa na twoje postrzeganie bohatera?
4. Jak relacje świadków wpływają na to, jak postrzegasz przedstawioną postać?
5. Czyj punkt widzenia został zaprezentowany w biografii?
6. Jak Twoje pochodzenie wpływa na to, jak postrzegasz bohatera?
7. Jak kontekst historyczny wpływa na interpretację przedstawionych wydarzeń?
8. Jaki cel mógł mieć autor pisząc tę biografię?
9. W jaki inny sposób można było przedstawić biografię Merina? Jak wpłynęłoby to na postrzeganie bohatera?
10. Czy biografia prezentuje wystarczająco dużo informacji, żeby móc sformułować opinię na temat bohatera?

11. Co jeszcze mógłbyś/-abyś zrobić, aby twoja wiedza dotycząca tematu była bardziej kompletna?

Załącznik 3

Źródło:

<http://www.magor.republika.pl/publikacje2.html>

Załącznik 4

DEFINICJE

Pamiętaj o poniższych definicjach czytając biografie.

- Ofiary to miliony osób, które przez Nazistów postrzegane były jako niepożądane. Niektórzy ludzie byli niepożądani przez Nazistów ze względu na to kim byli, inni ze względu na to, co robili.
- Sprawcy zbrodni Nazistowskich podczas II Wojny Światowej to, ci, którzy prześladowali i zabijali lub umożliwiali prześladowania i zabijanie ludzi. Adolf Hitler uważany jest za głównego sprawcę, ale było też wielu innych z różnych środowisk. Nie wszyscy byli pochodzenia niemieckiego i nie wszyscy byli zarejestrowanymi członkami partii nazistowskiej. Sprawcy dokonywali zbrodni na Żydach i innych niepożądanych z różnych powodów.
- Obserwatorzy mogli być nieświadomi lub prawdopodobnie byli świadomi prześladowań, ale obawiając się konsekwencji, zdecydowali się nie narażać i nie pomagali ofiarom Nazistów.
- Opierający się to ktoś, kto próbował się przeciwstawić Nazistom. Czasami ludzie zaangażowani w ruch oporu walczyli zbrojnie przeciw Nazistom i tym, którzy im pomagali. Inni ludzie angażowali się w bierny, nie zbrojny opór – ucząc się, zajmując się przemytem lub traktowali sam fakt przeżycia jako opór przeciw wrogowi.
- Ratujący to ci, którzy, podejmując wielkie ryzyko, aktywnie pomagali członkom prześladowanych grup, głównie Żydom, podczas Holokaustu wbrew polityce III Rzeszy. Byli normalnymi ludźmi, którzy stali się wyjątkowymi, ponieważ działali zgodnie ze swoim systemem wartości żyjąc w niemoralnym społeczeństwie.
- Kolaborant to ktoś, kto pomagał sprawcom. Kolaborantem były zarówno rządy, które współpracowały z III Rzeszą lub były od niej zależne oraz zwykli obywatele, którzy działali na własną rękę lub należeli do różnych grup.

Z materiałów Galicja Jewish Museum w Krakowie.

Rationale

Kolaboracja jest tematem niezwykle delikatnym. Należy być bardzo uważnym, aby nie oskarżyć kogoś niesłusznie, a co za tym idzie należy znaleźć dowody popełnionych czynów. Biografia

Mojżesza Merina została wykorzystana do celów tej lekcji z dwóch względów. Po pierwsze Merin mieszkał w Sosnowcu, a celem projektu jest wykorzystanie postaci, które faktycznie żyły w okresie II wojny światowej w lokalnej społeczności, a jednocześnie jest postacią dość obszernie opisaną w materiałach źródłowych. Po drugie, Merin był i ciągle jest postacią kontrowersyjną. Nawet osoby, które znały go osobiście miały problem z jednoznaczną oceną jego czynów. Z tego względu jego biografia idealnie odpowiada celom tej lekcji.

Aims

1. Uczniowie znają fakty dotyczące polityki nazistów wobec Żydów podczas II Wojny Światowej.
2. Uczniowie potrafią słuchać innych i odnosić się do ich odpowiedzi.
3. Uczniowie szanują odmienne opinie.
4. Uczniowie potrafią myśleć logicznie, używać precyzyjnych pojęć.
5. Uczniowie potrafią uzasadniać swoje wypowiedzi, używając argumentów odpowiednich do sytuacji.
6. Uczniowie nie przyjmują na wiarę twierdzeń, które nie są przekonująco uzasadnione.
7. Uczniowie potrafią krytycznie interpretować tekst.
8. Uczniowie potrafią wyszukiwać i selekcjonować niezbędne informacje.
9. Uczniowie potrafią formułować pytania związane z omawianą problematyką.
10. Uczniowie są świadomi dylematów moralnych i decyzji, jakie musieli podejmować ludzie w warunkach wojny.

Methodology

Celem projektu „Lessons for present, lessons for future” jest stworzenie scenariuszy lekcji, dzięki którym uczniowie rozwiną umiejętność krytycznego myślenia. Jednym z elementów zdobywania wiedzy o świecie jest odbiór tekstu, gdzie sam tekst jest szeroko rozumiany i obejmuje media, teksty mówione i grafikę. W dobie łatwego dostępu do różnych źródeł

informacji ważne jest, aby uczniowie potrafili krytycznie podchodzić do napotykaných informacji, dlatego istotnym elementem rozwijania umiejętności krytycznego myślenia wydaje się być rozwijanie umiejętności krytycznej interpretacji oraz krytycznych kompetencji (ang. „critical literacy”). Krytyczne podejście zakłada, że czytelnik będzie aktywnym uczestnikiem procesu czytania, będzie kwestionował czytany tekst, będzie świadomy wpływu, jaki tekst może wywierać, w czym imieniu i w czym interesie. W przypadku krytycznej interpretacji zakładamy, że rzeczywistość jest nam dostępna, ale często fałszywie interpretowana. W przypadku krytycznych kompetencji zakłada się, że nie mamy dostępu do rzeczywistości, a jedynie do cząstkowych jej interpretacji konstruowanych za pomocą języka.

(Molden 2007)

Podczas lekcji wykorzystywane będą elementy metody wolnej przestrzeni w klasie (ang. open space) oraz wolnej przestrzeni do dociekań i dialogu w klasie (ang. OSDE –open space for dialogue and enquiry) takie jak zasady dyskusji, próba zaangażowania w dyskusji wszystkich uczestników zajęć, rodzaje pytań. Metoda pozwala na swobodne i bezpieczne wyrażanie opinii przez uczniów na różne tematy i ma na celu ułatwienie werbalizowania własnych opinii oraz krytyczne analizowanie poglądów innych niż własne. Podstawowe założenia tej metody to:

1. Stworzenie bezpiecznej przestrzeni, w której uczniowie mogą wyrażać swoje opinie bez obawy, że zostaną wyśmiani. Pomocne w stworzeniu takiej przestrzeni jest określenie obowiązujących zasad dyskusji i zapoznanie z nimi wszystkich uczestników.
2. Zakładamy, że każdy uczestnik posiada jakąś określoną wiedzę na dany temat, niezależnie od wieku, wykształcenia, pochodzenia itd.
3. Rozmowa ma na celu słuchanie argumentów innych, aby zrozumieć ich poglądy oraz zweryfikować założenia, na których opierają się nasze własne poglądy. Odrzuca się rywalizację, czyli sposób prowadzenia rozmowy, który miałby wyłonić najlepszą odpowiedź.
4. Nie zakłada się z góry pożądanego finału w postaci rozwiązania problemu lub osiągnięcia konsensusu w sprawie omawianej kwestii.
5. W przypadku, gdy grupa zbliża się do konsensusu, zadaniem nauczyciela jest prowokowanie uczniów do wyrażania różnych poglądów.
6. Nauczyciel pełni rolę moderatora dyskusji.
7. Nauczyciel informuje uczniów, kiedy przestrzeń jest otwierana i zamykana.

Metoda ta wydaje się być szczególnie użyteczna podczas omawiania trudnych tematów, dotyczących zasad etycznych i moralnych, w sytuacjach, gdzie nie zawsze można mówić o jedynie słusznym sposobie postępowania.

(Jasikowska, K., Klarenbach, M., Lipska-Badoti, G., Łuczak, R. 2000, Oxfam 2006, www.osdemethodology.org.uk)

Pozostałe metody:

- Prelekcja
- Burza mózgów
- Drzewko decyzyjne - w metodzie tej ważna jest kolejność wykonywania czynności:
  1. Sformułowanie problemu decyzyjnego.
  2. Określenie celów i wartości, które wydają się najważniejsze z punktu widzenia podejmującego decyzję.
  3. Znalezienie jak największej liczby możliwych rozwiązań. Liczba gałęzi zależy od liczby znalezionych alternatyw.
  4. Określenie pozytywnych i negatywnych skutków każdej z możliwych do pojęcia decyzji.
  5. Podejmujemy ostateczną decyzję uwzględniając określone wcześniej cele i wartości.

(Owczarz 2005)

Metoda dociekań filozoficznych.

Other aspects

Classroom arrangements: Należy umożliwić uczniom pracę w grupach, wtedy kiedy wykorzystywana jest metoda wolnej przestrzeni należy ustawić krzesła w kręgu.

Groups: Praca w grupach, całą klasa.

Equipment: Rzutnik do przedstawienia biografii, kserokopie materiałów.

2. BIOGRAPHY RATIONALE

Franciszek Kasprzyk, urodzony 6 września 1907 roku, był górnikiem, pracował w kopalni w Mysłowicach. Aktywnie działał w PPS. Po wybuchu wojny zaangażował się z jej ramienia w działania konspiracyjne m.in. był łącznikiem i pomagał w przekraczaniu granicy między GG a III Rzeszą. W wyniku jego działalności został w sierpniu 1943 roku aresztowany z całą rodziną, żoną i córką. Trafili do obozu przejściowego w Mysłowicach. Tam Franciszek tuż po aresztowaniu był przesłuchiwany i torturowany. Próbowano zmusić go do przyznania się do pracy w konspiracji. Franciszek został wyrokiem z Mysłowic osadzony na bloku 11 w obozie w Oświęcimiu. Nie otrzymał numeru, został stracony przez rozstrzelanie pod ścianą śmierci 22 października 1943 roku.

Jego żona Stefania trafiła do obozu Auschwitz-Birkenau. Otrzymała numer 54567, zmarła 23 listopada 1943 roku. Córka trafiła do kolejnych obozów pracy. Przeżyła wojnę.

Jan Maszczyk był konwojentem w mleczarni. Został aresztowany w listopadzie 1944 roku za pomoc partyzantom. Zaopatrywał ich w najpotrzebniejsze lekarstwa i środki opatrunkowe. W mleczarni rozcieńczali mleko dla Niemców, tym samym część udawało się przemyścić najbardziej potrzebującym Polakom. Decyzją katowickiego Gestapo od razu został osadzony w Bloku 11 KL Auschwitz, znanym jako Blok Śmierci. Nie otrzymał numeru. Przeżył, ale następnie trafił do obozu w Mauthausen. Obie postacie aktywnie opierały się okupantowi, w wyniku czego ucierpieli nie tylko oni, ale także ich rodziny. Mimo świadomości grożących im konsekwencji, zdecydowali się na opór.

3. HISTORICAL BACKGROUND

Ważnym elementem tej lekcji, jest to aby uczniowie posiadali uporządkowaną wiedzę na temat Holokaustu i polityki Nazistów wobec Żydów, uwzględniając informacje na temat Judenratów. Jeśli uczniowie posiadają już jakąś wiedzę na ten temat, nauczyciel wykorzystuje metodę burzy mózgów. Co wiecie na temat polityki Nazistów wobec Żydów podczas II Wojny Światowej?

Odpowiedzi uczniów zapisywane są na tablicy i porządkowane przez nauczyciela.

Jeśli uczniowie nie posiadają żadnej wiedzy na omawiany temat, warto byłoby z tygodniowym wyprzedzeniem poprosić uczniów o przygotowanie się do lekcji poprzez wyszukanie najważniejszych informacji na ten temat. Można także wykorzystać dokument Polityka Nazistów wobec Żydów podczas II wojny światowej (załącznik 1). Jeśli uczniowie wcześniej nie oglądali prezentacji „Sosnowiec podczas niemieckiej okupacji” z lekcji „Opór”, można wykorzystać również slajdy 38-44.

4. BIOGRAPHY

Prezentacja PowerPoint.

5. ACTIVITIES

ACTIVITY 1:

Nauczyciel informuje uczniów, że chciałby stworzyć bezpieczną przestrzeń do dyskusji i wymiany poglądów i prosi uczniów o pomoc. Przedstawia zasady dyskusji:

- *Szanujemy wszystkich uczestników dyskusji*
- *Mówić może tylko jedna osoba w danym czasie*
- *Dyskutujemy nad opiniami, nie oceniamy osób*
- *Każdy uczestnik/-czka ma głos*
- *Staramy się zrozumieć punkt widzenia innych osób*
- *Uzasadniamy swoje stanowisko*

Zasady można zapisać na tablicy, lub mieć przygotowane na dużym arkuszu papieru. Warto zapytać uczniów, czy chcieliby dodać jakieś swoje zasady.

Nauczyciel informuje, że podczas dyskusji nie chodzi nam o to, żeby uzyskać jedną „właściwą” odpowiedź, ale o to, żeby przemyśleć i być może zweryfikować swoje poglądy. Nie ma dobrych i złych odpowiedzi, uczymy się słuchać innych i wyrażać swoje poglądy, ważne jest, aby każdy mógł się wypowiedzieć.

ACTIVITY 2:

Uczniowie siedzą zwrócenii twarzą do siebie, najlepiej w kole.

Nauczyciel zapisuje następujące stwierdzenia na tablicy/ wyświetla stwierdzenia:

W stanie zagrożenia życia cel uświęca środki.

Dobro ogółu przeważa nad dobrem jednostki.

Decyzja o kolaborowaniu z okupantem to wybór prostszej drogi.

Uczniowie mają kilka minut, 5-10, aby zastanowić się nad stwierdzeniami, sformułować swoją opinię i ją uzasadnić. Uczniowie zapisują swoje opinie i uzasadnienia, ułatwi to uporządkowanie myśli i przedstawianie poglądów. Następnie wszyscy uczniowie po kolei przedstawiają swoją opinię wraz z uzasadnieniem na kolejne stwierdzenia.

Na koniec nauczyciel pyta, czy w trakcie słuchania opinii innych ktoś zmienił swoje zdanie.

Nauczyciel prosi, aby uczniowie zachowali kartki ze swoimi opiniami, gdyż będą jeszcze potrzebne.

ACTIVITY 3:

Nauczyciel informuje uczniów, że obejrzą prezentację PowerPoint na temat Mosze Merina, który żył w Sosnowcu podczas wojny. Nauczyciel rozdaje uczniom kartki z pytaniami do tekstu (załącznik 2) i ustnie przedstawia prezentację.

Uczniowie odpowiadają na pytania indywidualnie, pamiętając o uzasadnieniu odpowiedzi. Następnie nauczyciel prosi uczniów, aby w parach porozmawiali na temat swoich odpowiedzi, po czym przedstawili odpowiedzi na forum klasy

ACTIVITY 4:

W celu podsumowania nauczyciel wyświetla, zapisuje na tablicy, lub rozdaje kartki z pytaniami i prosi uczniów o refleksję. Pytania na zakończenie lekcji:

1. Czy czytając zadajecie sobie czasami pytania podobne do tych, na które właśnie odpowiadaliście?
2. Czy coś was zaskoczyło w biografii? Jeśli tak, co to było?
3. Co wydało ci się najbardziej interesujące?

4. Czy formułując swoje poglądy bierzesz pod uwagę różne punkty widzenia?
5. Czego się nauczyliście podczas dzisiejszej lekcji?
6. Jak możesz wykorzystać zdobytą wiedzę na co dzień?

ACTIVITY 5:

Jeśli istnieje taka możliwość, uczniowie korzystają z komputerów z dostępem do Internetu i wyszukują dodatkowe informacje. Jeśli nie ma dostępu do komputerów, uczniowie wyszukują informacje w domu.

Nauczyciel może również wydrukować różne informacje na temat Judenratów i rozdać różne teksty poszczególnym grupom. Sugerowane strony w języku angielskim:

- <https://en.wikipedia.org/wiki/Judenrat>
- http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/judaica/ejud_0002_0011_0_10457.html
- <http://www.holocaustresearchproject.org/ghettos/judenrat.html>
- http://www.yadvashem.org/odot_pdf/Microsoft%20Word%20-%203862.pdf
- <http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005265>

Sugerowane strony w języku polskim:

- <https://pl.wikipedia.org/wiki/Judenrat>
- <http://www.unic.un.org.pl/holokaust/pytanie29.php>
- <http://www.jhi.pl/psj/Judenrat>
- http://www.sztetl.org.pl/pl/term/65,judenrat/?gclid=CL-Iwb_bksoCFYXOcgodroAB8w
- http://www.auschwitz.org/gfx/auschwitz/userfiles/auschwitz/edukacja/zrozumiec_holokaust-ksiazka_pomocnicza.pdf

Uczniowie pracują w grupach i przygotowują krótkie prezentacje na podstawie informacji, które udało im się zdobyć. Zdobyta wiedza będzie pomocna podczas kolejnej lekcji. Jeśli wyszukanie informacji było zadane jako praca domowa, informacje uzyskane przez uczniów stanowią wstęp do kolejnej lekcji.

ACTIVITY 6:

1. Nauczyciel prosi, aby uczniowie przypomnieli sobie sytuację, kiedy musieli podjąć jakąś ważną decyzję i zastanowili się z czym wiązało się podjęcie decyzji.
2. Nauczyciel informuje uczniów o celu lekcji jakim jest przeanalizowanie decyzji, jakie musieli podejmować ludzie w warunkach wojny i dylematów z nimi związanymi, na przykładzie Mosze Merina.
3. Nauczyciel zapoznaje uczniów z metodą „drzewka decyzyjnego” – informuje, że spróbują rozważyć wszelkie możliwe rozwiązania, jakie miał Mosze w swojej sytuacji podejmując decyzję o współpracy z okupantem.
4. Nauczyciel dzieli uczniów na mniejsze grupy i rozdaje każdej grupie duży arkusz papieru i prezentuje model drzewka – (załącznik 3). Sposób korzystania z metody wyjaśniono powyżej.
5. Uczniowie pracują w grupach i tworzą swoje drzewka.
6. Wszystkie grupy prezentują swoje drzewka decyzyjne.
7. Pytania nauczyciela:
  - *Co wydało się wam najtrudniejsze w podjęciu decyzji?*
  - *Jaką decyzję podjęlibyście na miejscu Merina?*

ACTIVITY 7:

Nauczyciel zapisuje na tablicy możliwe postawy wobec Holokaustu: ofiary, sprawcy, obserwatorzy, opierający się, ratujący, kolaboranci i prosi uczniów o wspólne stworzenie definicji tych postaw. Wzorcowe definicje stanowią załącznik 4.

Nauczyciel prosi uczniów o próbę przyporządkowania Mosze Merina do kategorii uwzględniając wszystkie okoliczności.

Uwagi dla nauczyciela: ćwiczenie ma ukazać, że nie da się jednoznacznie ocenić postępowania Mosze Merina poprzez przyporządkowanie go do jednej kategorii.

ACTIVITY 8:

Nauczyciel prosi uczniów o wyciągnięcie kartek z opiniami na temat trzech stwierdzeń z pierwszej lekcji oraz na ponowną refleksję. Następnie pyta:

Czy w wyniku dwóch kolejnych lekcji coś zmieniło się w Twoich poglądach?

Uczniowie ponownie omawiają stwierdzenia uwzględniając nowe informacje.

Pytania do dyskusji:

- 1. Mosze Merin podejmował decyzje, które miały wpływ na innych ludzi. Czy decyzje, które podejmujesz mają wpływ na innych ludzi? Jakie?*
- 2. Przed jakimi wyborami stoją dzisiaj światowi przywódcy?*

ACTIVITY 9:

Podczas tej lekcji wykorzystana zostanie metoda dociekań filozoficznych z dziećmi i młodzieżą.

<http://nauczaniefilozofii.uni.wroc.pl/index.php/animacje-filozofii-2/161-filodociek>

- Uczniowie siadają w kręgu. Nauczyciel pyta uczniów:
Jakie pytania nasuwają wam się po lekcjach dotyczących Mosze Merina?

Każdy powinien zaproponować co najmniej jedno pytanie.

- Uczniowie mają czas na zastanowienie, a następnie zadają swoje pytania. Wszystkie pytania zostają zapisane na tablicy.
- Uczniowie głosują na pytanie, które uważają za najważniejsze do dyskusji.
- Uczniowie omawiają wybrane przez siebie pytanie, szukają wspólnie odpowiedzi w otwartej przestrzeni.

Bibliography and other resources:

Jasikowska, K. Klarenbach, M., Lipska-Badoti, G., Łuczak, R. 2000. „Edukacja globalna. Poradnik metodyczny dla nauczycieli II, III i IV etapu edukacyjnego.” ORE

Molden, K. 2007. „Critical literacy, the right answer for the reading classroom: strategies to move beyond comprehension for reading improvement”. Pobrano: 27.12.2015 z

https://resources.oncourse.iu.edu/access/content/user/mikuleck/Filemanager_Public_Files/L501/English%20and%20Literature/Molden%202007%20Critical%20Literacy%20Teaching%20Strategies.pdf

Owczarz, M. 2005. „Poradnik Edukatora”. CODN Warszawa. Pobrano 30.12.2015 z

<https://www.ore.edu.pl/component/phocadownload/category/94-publikacje?download=209:poradnik-edukatora-5mb>

Szuchta, R., Trojański, P. 2012: Zrozumieć Holokaust. Książka pomocnicza do nauczania o zagładzie Żydów. Warszawa: Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau, Ośrodek Rozwoju Edukacji, dostępne na stronie:

http://www.auschwitz.org/gfx/auschwitz/userfiles/auschwitz/edukacja/zrozumiec_holokaust-ksiazka_pomocnicza.pdf

Instructional Strategies That Facilitate Learning Across Content Areas. Pobrano 27.12.2015 z

<http://www.sde.ct.gov/sde/lib/sde/pdf/curriculum/section7.pdf>

Oxfam. 2006. Global Citizenship Guides. Teaching Controversial Issues. Pobrano 27.12.2015 z

http://www.oxfam.org.uk/~media/Files/Education/Teacher%20Support/Free%20Guides/teaching_controversial_issues.ashx

www.osdemethodology.org.uk

<http://nauczaniefilozofii.uni.wroc.pl/index.php/animacje-filozofii-2/161-filodociek>

<http://p4c.com/teachers-guide>

<http://www.ushmm.org/learn/timeline-of-events/1939-1941>

AUTHORS

Scenariusz: Joanna Janas-Sajdak

Biografia: Joanna Janas-Sajdak, Anna Walas